De lange schaduw van de Grote Oorlog

Eerste Wereldoorlog

Honderd jaar na dato staat de wereld stil bij de Grote Oorlog. *NRC Handelsblad* brengt dit jaar een aantal speciale bijlages. Correspondenten gaan op zoek naar sporen van de Eerste Wereldoorlog in hun land. Vandaag: recensies van twee pas verschenen WO I-boeken.

De Grote Oorlog is jarig. De Eerste Wereldoorlog, de 'oercatastrofe van de twintigste eeuw' (George Kennan), wordt honderd jaar. De eerste schoten klonken op 28 juni 1914 in Sarajevo: Gavrilo Princip vermoordde er de Oostenrijkse aartshertog Franz Ferdinand. In de dagen die volgden raakten alle Europese grootmachten bij het conflict betrokken. Toen op 11 november 1918 de wapens eindelijk zwegen, hadden tien miljoen militairen het leven gelaten op het slagveld. Nog eens twintig miljoen raakten gewond. Daarnaast stierven er zes miljoen burgers.

Overal ter wereld wordt dit jaar uitgebreid stilgestaan bij het conflict dat een eeuw geleden begon. Dat zal leiden tot veel handenwringen, ook in de landen die als overwinnaars uit de strijd kwamen. Is het gepast om de eigen vastberadenheid en dapperheid te vieren, of moet de nadruk toch vooral liggen op het herdenken van de doden en het benoemen van '*the pity of War*' (Wilfred Owen)?

Ook *NRC Handelsblad* schenkt in 2014 ruim aandacht aan de Eerste Wereldoorlog. Correspondenten in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk zullen berichten over de erfenis van de *Great War/Grosse Krieg/Grande Guerre*: op welke manier ijlt het conflict er politiek en maatschappelijk nog na?

Verder verschijnt dit voorjaar een gecombineerde bijlage *Cultureel Supplement & Boeken*, waarin het overweldigende aanbod op het gebied van toneel, literatuur en geschiedenis wordt gepresenteerd en gerecenseerd. In een historische bijlage op 27 juni, de dag voor de honderdste verjaardag van de moord op Franz Ferdinand, worden belangrijke geschiedkundige kwesties rondom de oorlog behandeld: wie had er schuld aan het uitbreken van het conflict en waren de generaals echt zo dom als ze in *Blackadder Goes Forth* worden afgeschilderd?

De Eerste Wereldoorlog is geen voltooid verleden tijd. Het was het begin van 'de korte twintigste eeuw' (Eric Hobsbawm): de Russische Revolutie, Tweede Wereldoorlog en Koude Oorlog zouden volgen. Overal ter wereld leven mensen nog met de gevolgen van het conflict. Denk daarbij aan de grenzen in het Midden-Oosten die na 1918 werden getrokken en tot op de dag van vandaag tot problemen leiden.

„In heel Europa gaan de lichten uit", verzuchtte de Engelse minister van buitenlandse zaken Edward Grey in augustus 1914. De lichten zijn inmiddels weer aan, maar de lange schaduw van de Grote Oorlog is nog altijd niet verdwenen.

Bart Funnekotter

[+] **Boeken over Eerste Wereldoorlog** pagina 26-28

Verloop van de Eerste Wereldoorlog

1914

1 **28 juni**: Aanslag op aartshertog Franz Ferdinand in Sarajevo.
- **28 juli**: Oostenrijk-Hongarije verklaart Servië de oorlog. Rusland mobiliseert.
- **1 augustus**: Duitsland verklaart Rusland de oorlog.
- **3 augustus**: Duitsland verklaart Frankrijk de oorlog.
- **4 augustus**: Verenigd Koninkrijk verklaart Duitsland de oorlog.
- **6 augustus**: Oostenrijk-Hongarije verklaart Rusland de oorlog.

2 **14 - 25 augustus**: Slag om Lotharingen. Frans offensief om provincie terug te veroveren. Aanval afgeslagen en tegenaanval Duitsland.

3 **26 - 30 augustus**: Slag bij Tannenberg tussen Duitsland en Rusland, grote Duitse overwinning.

4 **5 - 12 september**: Slag bij de Marne. Duitse opmars in Frankrijk bereikt verste punt, net voor Parijs.

5 **13 - 28 september**: Eerste slag bij de Aisne. Franse tegenaanval na slag bij de Marne. Begin loopgravenoorlog en de 'race naar de zee'.
- **16 - 31 oktober**: Slag bij de IJzer. Laatste poging Duitsland om om de flank van de geallieerde linies te trekken, einde Duitse opmars.

6 **19 oktober - 22 november**: Eerste slag bij Ieper. Britse expeditieleger brengt Duitse opmars tot staan.

7 **16 november - 9 december**: Slag bij Koloebara, Serviërs stoppen de Oostenrijkers en drijven ze terug.

1915

8 **10 - 13 maart**: Slag bij Neuve Chapelle: Britten (en Indiërs) boeken eerste offensief succes.

9 **22 april - 25 mei**: Tweede slag bij Ieper. Duits offensief, geen doorbraak.

10 **22 april**: Eerste gebruik gifgas door Duitsers bij Gravenstafel.

11 **25 april**: Landing van Australiërs en Nieuw-Zeelanders bij Galipoli. Begin van de Dardanellen-campagne.

12 **7 mei**: Duitse U-boot brengt Brits passagiersschip Lusitania tot zinken. Bijna 2.000 doden, ook Amerikanen. Dit leidt tot ophef in de VS.
- **5 september**: Tsaar Nikolaas neemt opperbevel Russische leger.

13 **25 september - 14 oktober**: Slag bij Loos, eerste gebruik gifgas Britten.

14 **25 september - 6 oktober**: Tweede slag om de Champagne, beperkte terreinwinst Frankrijk.
- **9 oktober**: Oostenrijkers veroveren Belgrado.

1916

- **9 januari**: Evacuatie geallieerden vanui Dardanellen, Ottomaanse overwinning.

15 **21 februari - 18 december**: Slag om Verdun, bijna een miljoen slachtoffers, geen terreinwinst.

16 **31 mei - 1 juni**: Slag bij Jutland, Britse marine verslaat de Duitse marine.

17 **4 juni - 20 september**: Broesilov-offensief, grootste succes van Rusland tegen Oostenrijk-Hongarije.

18 **1 juli - 18 november**: Slag bij de Somme. Eerste dag met 60.000 slachtoffers is de bloedigste uit de geschiedenis van het Britse leger.

1917

- **15 maart**: Tsaar Nikolaas II treedt af.
- **6 april**: De Verenigde Staten verklaren Duitsland de oorlog.

19 **9 april - 16 mei**: Slag om Arras, troepen van het Gemenebest zetten voor het eerst tanks in.

20 **16 april - 9 mei**: Nivelle-offensief, geen geallieerde doorbraak. Muiterijen in Franse leger.

21 **1 - 19 juli**: Kerenski-offensief, laatste grote offensief Rusland mislukt.
- **13 juli**: Duitse Kanselier Bethmann-Holweg moet aftreden, militaire dictatuur van Ludendorff en Hindenburg.

22 **31 juli - 10 november**: Derde slag bij Ieper (Passendale), beperkte geallieerde terreinwinst.

23 **24 oktober - 9 november**: Slag bij Caporetto (12de slag om de Isonzo), groot succes Duitsers en Oostenijkers.
- **7 november**: Machtsovername Bolsjewieken in Rusland.
- **17 december**: Wapenstilstand Rusland en Centrale mogendheden.

1918

- **8 januari**: President VS Wilson lanceert Veertien Punten vredesplan.
- **3 maart**: Rusland tekent vredesverdrag van Brest-Litovsk.

24 **21 maart - 18 juli**: Lente-offensief van de Duitsers, leidt tot forse terreinwinst in de Britse sector.
- **26 maart**: Ferdinand Foch benoemd tot opperbevelhebber geallieerden.

25 **15 juli - 6 augustus**: Tweede slag bij de Marne, laatste Duitse offensief aan Westfront. Afgeslagen door Fransen.

26 **8 aug - 11 november**: Honderd-dagen-offensief, Geallieerde aanvallen doorbreken de Duitse Hindenburg-linie.

27 **26 sept - 11 november**: Maas-Argonne-offensief, eerste grootschalige inzet Amerikaanse troepen.

28 **23 oktober - 4 november**: Slag bij Vittorio Veneto, Italianen verslaan het Oostenrijks-Hongaarse leger.
- **9 november**: Troonsafstand Duitse keizer Willem II.
- **11 november**: Duitsers tekenen wapenstilstand.

1919

- **28 juni**: Verdrag van Versailles, officieel einde Eerste Wereldoorlog.

Hoofdrolspelers

Keizer Willem II
Duitsland

Keizer Nicolaas II
Rusland

Joseph Joffre
Frans bevelhebber 1914-1916

Ferdinand Foch
Geallieerd opperbevelhebber 1918

Douglas Haig
Brits bevelhebber 1915-1918

Paul von Hindenburg
Duits stafchef 1916-1918

Franz Conrad von Hötzendorf
Oostenrijks stafchef 1914-1917

The New York Times. EXTRA

LUSITANIA SUNK BY A SUBMARINE, PROBABLY 1,260 DEAD; TWICE TORPEDOED OFF IRISH COAST; SINKS IN 15 MINUTES; CAPT. TURNER SAVED, FROHMAN AND VANDERBILT MISSING; WASHINGTON BELIEVES THAT A GRAVE CRISIS IS AT HAND

NRC 040114 / Roos Liefting, Fokke Gerritsma, Bart Funnekotter